

UTVIKLINGSPLAN FOR RØROS SOM DEL AV SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SPRÅK OG KULTUR 2020-2029

Juni 2020

1 INNHOLDSFORTEGNELSE

1	INNHOLDSFORTEGNELSE	2
2	Innledning	4
3	Samisk språk i kommunen i dag og i fremtiden	5
3.1.	Oppvekst.....	6
3.1.1	Barnehage	7
3.1.2	Gieletjehpije	7
3.1.3	Overgang skole – barnehage	8
3.1.4	Grunnskole.....	8
3.1.5	Skolefritidsordning – SFO	9
3.1.6	Videregående skole	9
3.1.7	Voksenopplæring	9
3.1.8	Barnevernstjenesten.....	10
3.2.	Helse	10
3.2.1	Tolketjeneste	11
3.2.2	Helsestasjon	11
3.2.3	Skolehelsetjeneste.....	11
3.2.4	Forprosjekt «samisk helseteam»	12
3.2.5	Samisk helse- og sosialfaglig seminar.....	12
3.3.	Kultur	13
3.3.1	Samiske stedsnavn.....	13
3.3.2	Samisk faggruppe	14
3.3.3	Ungdommens Hus Røros (UH).....	14
3.3.4	Kulturskole	14
3.3.5	Bibliotek.....	14
3.3.6	Den kulturelle skolesekken (DKS).....	15
3.3.7	Raasten Rastah – en grenseløs samisk festival på Røros.....	15
3.3.8	Raasten rastah: Filmh	15
3.3.9	Saemien åålmegebiejje – samefolkets nasjonaldag.....	15
3.3.10	Samisk språkuke.....	15
3.3.11	Artut – kulturfest.....	16
4	Språkutvikling og ansvar	16
4.1	Samisk i kommunaladministrasjon	16
4.2	Utfordringer	17
4.3	Rekruttering og Kompetanseheving – samisk språk og kultur i Røros kommune	18
4.3.1	Rekruttering sørsamisk barnehagekompetanse	19
5	Sametingets tospråklighetsmidler.....	19
5.1	Tospråklighetstilskudd og utviklingstilskudd	20
6	Samarbeid.....	20
6.1	Samarbeid med Sametinget.....	21
7	Utviklingsplan for Røros som delen av samisk forvaltningsområde for språk og kultur - planperiode 2020-2029	21

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

8 Røros kommune mål og tiltak for samisk språk og kultur periode 2020-2029	23
9 Referanse:.....	26
Vedlegg til utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur	27
10 Rettigheter og plikter	27
10.1 LOVGRUNNLAGET FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR.....	28
10.2 Uttalelser om samisk språk.....	29
11 Samisk språk og kultur i planverket for Røros kommune.....	29
12 Samarbeid.....	31
12.1 Grenseoverskridende samarbeid.....	31
12.2 Aajege – Saemien giele j̄ih maahtoejarngē	31
12.3 Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus (SANKS).	32
12.4 Sørsamisk helsenettverk/Åarjelsaemien healsoeviermie	33
12.5 Rørosmuseet.....	33
12.6 Reindriftsforvaltningen.....	33
12.7 Nord universitet.....	33
12.8 Trøndelag fylkeskommune	34
12.8.1 Trööndelagen Saemien Raerie/Samisk Råd i Trøndelag	34

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie*   *Pulsen
i fjellet*

2 INNLEDNING

Det overordnede målet i regjeringens politikk for de samiske språkene er å legge til rette for en trygg framtid for de samiske språkene i Norge. Et viktig mål er å få flere samiske språkbrukere. Dette krever en bred og langsiktig innsats på alle samfunnsområder. En forutsetning for en trygg framtid for samisk språk og kultur er å fremme språkenes status, samt å synliggjøre etablerte språklige rettigheter for brukere og myndigheter på ulike nivå. Det er viktig med fokus på språk- og kulturarenaer og møtesteder for samisk språk og kultur.

Det legges ned mye arbeid for å styrke samisk språk og kultur både i familien, i lokalsamfunnene, i barnehager og i grunnsopplæringen, i samiske språk- og kultursentre, og i samiske organisasjoner og institusjoner. Det vil fortsatt være av avgjørende betydning at samene selv bruker språk og kultur aktivt. Samisk språk og kultur skal fremstå som en styrke for lokalsamfunnet og det skal gis rom til å utvikle seg på alle samfunnsarenaer.

Røros kommune ble innlemmet i samisk forvaltningskommune 1. juli 2018 og har derfor et særlig ansvar for å utvikle samisk språk, kultur og levesett. Lovverket regulerer hva kommunen må gjøre for å tilfredsstille kravene for en forvaltningskommune. Kommunen ønsker å bli en så god forvaltningskommune som mulig, men ulike tiltak må innføres gradvis. Det vil ta noen år før alle kommunens virksomheter er i henhold til kravene for en forvaltningskommune på alle områder.

Kommunen sender hvert år inn aktivitets- og utviklingsplaner til Sametinget. Selv om det sendes inn planer for 3 år, er det et behov for en overordnet plan for hvordan kommunen skal utvikle seg som forvaltningskommune. *Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur* er et overordnet styringsverktøy for Røros kommune og skal ligge til grunn for alt arbeidet i å bevare og utvikle samisk språk- og kultur i kommunen. Målsettingen med planen er å styrke og forbedre tilbudet knyttet til utvikling og ivaretagelse av samisk språk og kultur som kommunen gir innenfor alle sine virksomhetsområder.

Utviklingsplan for samisk språk og kultur bygger på målene og de gjennomgående satsningsområdene i Kommuneplanens samfunnsdel 2016-2028 (vedtatt av kommunestyret 24.09.15, sak 56/15) De mest signifikante verdiordene for Røros kommune er kulturelle, inkluderende, stolte, engasjerte og dugnadsånd. Disse verdiordene er lagt til grunn da kommunens visjon ble valgt «pulsen i fjellet», «vaerien vuelie». I arbeidet med samfunnsdelen kom en fram til tre kvaliteter som er særegne for Røros – tre kvaliteter som betegner, beskriver og gir Rørossamfunnet identitet: verdensarv, industri og kultur.

Samisk er et truet språk og derfor har myndighetene vedtatt lover som verner samisk språk og kultur. Samiske språk og kultur er beskyttet av blant annet ILO-konvensjon 169 og Norges grunnlov. Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur tar utgangspunkt i Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). I tillegg stiller også barnehageloven, opplæringsloven, barnevernsloven, helse- og omsorgstjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og stedsnavnsloven krav til kommunen som samisk forvaltningsområde

Utvalget oppvekst i Røros kommune har utarbeidet *Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur*. Det er blitt gitt orientering og innspill til planen fra ulike virksomheter innenfor helse og omsorg, kultur, oppvekst og eksterne samarbeidspartnere som Aajege, Rørosmuseet, Trøndelag fylkeskommune og Sametinget. Utviklingsplanen sendes ut

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien
Vuelie

Pulsen
i fjellet

på høring etter utvalgsmøtet i Utvalget oppvekst 24. juni med høringsfrist 20. august 2020. Kommunestyret får den til behandling i kommunestyremøtet 24. september 2020.

Planen er knyttet opp mot overordnet visjoner og planverk for Røros kommune, og omhandler dagens situasjon for samisk språk, lover og vedtekter, samt overordnet målsettinger og tiltak. Målene i planen beskriver kort- og langsiktige mål og er samordnet med aktivitetsplan som sendes til Sametinget hvert 3. år. Aktivitetsplanene revideres årlig. Langsiktige målene er 6 år og 9 år. I tillegg inkluderer planen deler av kommunens handlingsplaner som berører samiske tema for virksomhetene. Virksomhetenes handlingsplaner må igjen gjenspeile denne planen.

3 SAMISK SPRÅK I KOMMUNEN I DAG OG I FREMTIDEN

Målsettingen med planen er å styrke og forbedre tilbudet knyttet til utvikling og ivaretagelse av samisk språk og kultur som kommunen gir innenfor alle sine virksomhetsområder.

En levende samisk språk- og kultur i Røros kommune avhenger at barn og unge kan tilegne seg samisk språk i barnehage og grunnskole. Ansatte med samisk språk- og kulturkompetanse er avgjørende for å sikre nødvendig utvikling i barnehage, skole og kommunal forvaltning.

Det er lovgrunnlaget som legger føringen for hvordan Røros kommune skal ivareta sitt tjenestetilbud.

Samisk språk og kultur må både sees og høres i den offentlige forvaltning. Det betinger at det arbeides med å etablere positive holdninger til å synliggjøre og bruke samisk språk. Røros kommune ønsker at alle skal gis mulighet til å høre, se og bruke samisk språk og kultur på alle samfunnsområder. Det skal være en naturlig del av hverdagen for både samisk- og norsktalende.

Sørsamisk står på UNESCOs liste over truede språk og er klassifisert som alvorlig truede språk. Det sørsamiske bosettingsområdet i Norge strekker seg fra Saltfjellet i nord til Elgå i Hedmark i sør. NOU 1984:18 antyder at det finnes i overkant av 2000 sørsamer i Norge og Sverige, og at om lag halvparten av disse bor i Norge. Man antar at under halvparten av sørsamene behersker språket. Dette viser at det sørsamiske område er stort, og sørsamene er få og bor spredt blant majoritetsbefolkningen. Sørsamisk språk er derfor alltid i en mindretallssituasjon.

Røros kommune er et kjent samisk knutepunkt og møteplass, kalt Rørossamisk område. Rørossamisk område strekker seg fra Meråker i nord til Engerdal i sør og Trollheimen i vest. Samisk er et høyt levende språk, men et truet språk. Rørossamisk også kjent som härjedalssamisk eller sørlig jämtlandssamisk, og er den sørligste av de tre kategoriserte hoveddialektene av sørsamisk. På norsk side blir rørossamisk tradisjonelt snakket i området fra Nord-Østerdalen og Trollheimen i sør til Tydalsområdet i nordøst. På svensk side snakkes dialekten så langt sør som i Idre og Särna. I tillegg er reindrifta og håndverket er sentrale elementer i den samiske kulturen. Innen Røros kommune finner vi tre reinbeitedistrikt; Saanti Sijte, Gåebrien Sijte og Fæmund sijte som består 20 sijteandeler/driftsenheter som inkluderer medlemmer, familie og slekt som er tilknyttet distriktene.

Førskole- og grunnopplæring for samisk språk og kultur i Røros kommune er det i dag skoleåret 2019/2020 til sammen 37 barn fra alder 0-16 år. Alle i Røros kommune får tilbud om

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

samisk opplæring. Svaale har plass til sammen 18 barn på avdeling. Barnehagen er i dag full med 13 barn fra 0 – 5 år og flere barn står på venteliste. Ved forespørsel forsøker man å tilrettelegge for samisk førskoleopplæring, også i andre barnehager i kommunen. Ved Brekken barnehage er det 2 barn som får samisk førskoleopplæring. I grunnskolen er det til sammen 22 elever fra 1.-10. trinn som får samisk språkundervisning ved Røros skolene.

Sametingets valgmanntall er et register over folk som har mulighet til å stemme eller stille som kandidat i valg til Sametinget. Totalt er 18.103 personer innskrevet i valgmanntallet pr. 30.06.19 hvorav 83 personer er folkeregistret i Røros kommune. Å bli en del av Sametingets valgmanntall er en aktiv handling, og det er naturlig å tro at ikke alle samiske innbyggere over 18 år er innmeldt. Valgmanntallet er derfor ikke en reell oversikt over antall samiske innbyggere i kommunen, men gi en pekepinn på fordelingen av den samiske befolkningen i dag.

3.1. Oppvekst

Barnehage og skole er viktig arena for å få et levende samisk språk og kultur. Røros kommune er sentral aktør som barnehage- og skoleeier og skal legge til rette for et godt tjenestetilbud til alle. Det er svært viktig at samiske barn og foreldre har forutsigbarhet i hvordan deres rettigheter til undervisning i og på samisk språk skal oppfylles i praksis. Røros kommune vil legge til rette for at alle som har rettigheter og ønsker opplæring i samisk får et helhetlig opplæringstilbud som igjen bidrar til å rekruttere framtidige språkbrukere og språkarbeidere for regionen. Det finnes opplæring i samisk språk og kultur på alle nivåer fra barnehage til og med videregående skole i regionen. De samiskelevene som ikke har mulighet til klasseundervisning i samisk, får tilbud om fjernundervisning.

Alle barn kan tilegne seg flere språk samtidig eller parallelt dersom det legges til rette for dette. Det er viktig for barnet at de voksne har positive holdninger til tospråklighet, og at de oppmuntrer barnet. Det er også økende antall barn og familier med to ulike samiske hjemmespråk. Trespråklighet må sees som en ressurs for den enkelte og for samfunnet som helhet. Det er en risiko for at et av språkene blir tapere dersom barnet og hjemmet må velge opplæring i bare ett språk. Det samiske samfunnet har ikke råd til å miste aktive språkbrukere. Det gis i dag opplæring i trespråklighet ut ifra behov og ønsker for opplæringen, og finansieres i dag av kommunen. Røros kommune må arbeide opp mot både Sametinget og Kunnskapsdepartementet slik at det gjøres nødvendige endringer i lov og forskrifter slik at staten må gi refusjon for opplæring av to samiske språk.

I Rørossamisk område finnes det to ressurskoler og én samisk barnehageavdeling for opplæring i samisk: samisk barnehageavdeling ved Ysterhagen barnehage, Røros skole for opplæring i grunnskolen og Røros videregående skole for opplæring i videregående.

I Røros kommune har det vært en positiv utvikling når det gjelder opplæring i samisk. Samisk barnehagetilbud er det viktigste enkelttiltaket for å revitalisere samisk språk og etter oppstart av samiskavdelingen, Svaale, så ønsker de fleste barna å starte på samisk som første språk. I grunnskolen er det 19 elever som har undervisning i sørsamisk og 2 elever som har nordsamisk. Det er 5 elever som har sørsamisk som 1. språk og 2 elever har nordsamisk som 1. språk. 17 elever har samisk som 2. språk og 1 elev har både sørsamisk og nordsamisk. På Røros videregående er det 7 elever som har samiskundervisning som 2. språk. 4 elever har sørsamisk og 3 elever har nordsamisk. Røros kommune er også tjenesteleverandør i fjernundervisning og ambulerende lærer for andre kommuner. Skoleåret 2019-2020 viser at til sammen 51 stk. mottok samisk opplæring fra Røros.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

3.1.1 Barnehage

Røros kommune eier og driver fem barnehager. Tre lokalisert på Røros og to som er del av oppvekstsentrene i Brekken og på Glåmos. I tillegg er det to private barnehager; Stenbråttet på Røros og Galåen naturbarnehage i Galåen. 16. august 2016 ble Røros kommunes sørsamiske barnehageavdeling åpnet på Ysterhagan barnehage – Luvlege maanagierte. Avdelinga heter Svaale (fjellrev), og har som mål at samisk skal bli avdelingenes driftsspråk. Foreldre som ønsker samisk opplæring barnehagetilbud for sitt barn må derfor søke plass i Luvlege maanagierte. Sametinget gir tilskudd til barnehager med samisktilbud.

Barnehagens formål i Røros kommune er å gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter. Barnehagen skal bidra til at samiske barn kan utvikle sin samiske identitet og få trygghet og glede i forhold til sin egen kultur og sitt språk.

Virksomhetens styringsmål som omfatter samisk språk og kultur i Røros kommune:

- Styrke samisk språkkompetanse i barnehagene, ved å legge til rette for at ansatte kan delta på samisk språkopplæring.
- Synliggjøre sørsamisk språk og kultur i alle barnehager, gjennom konkrete tiltak som omfatter hele virksomheten.
- Full samiskspråklig dekning på samisk avdeling – fokus på rekruttering både i kortsiktig og langsiktig perspektiv, kompetanseheving for ansatte, samarbeidsprosjekt om rekruttering med Aajege.

I rammeplan for Samiske barnehager står det at det er kommunen som har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. Samiske barnehager skal fremme barnas samiskspråklige kompetanse, styrke barnas samiske identitet og videreføre samiske verdier, samisk kultur og tradisjonskunnskap.

I samiske barnehager skal samisk være hovedspråk. Barnehageeieren skal vedtektsfeste at barnehagen har som formål å styrke barnas identitet i et barnehagemiljø med samisk språk og samisk kultur. Barnehagetilbudet skal være en integrert del av det samiske samfunnet. Det er en forutsetning at personalet behersker samisk språk og har kunnskap om samisk kultur.

Samiske barnehager skal bidra til å bevare og videreutvikle den samiske kulturarven og synliggjøre samisk språk, kultur, levemåter og verdier i vår tid. Barnehagen skal bidra til at barna kan bli kjent med mangfoldet i egen og andres kultur, og at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for hele det samiske mangfoldet.

Samiske barnehager skal ta i bruk tradisjonelle lærings- og arbeidsmetoder, på barnas premisser i vår tid. Barnehagen skal gi barna mulighet til aktiv deltakelse i tradisjonelle aktiviteter der personalet gir veiledning og slik hjelper barna til å bli selvstendige. Barnehagen skal bygge på en samisk forståelse av naturen og bidra til at barna kan leve i harmoni med naturen, nyttiggjøre seg og høste av naturen og utvikle respekt for naturfenomener. Samisk historie og kulturytringer som duedtie, joik og fortellinger skal inngå som en del av barnehagens innhold, tilpasset barnas alder og utviklingsnivå (rammeplan for barnehage).

3.1.2 Giëletjehpije

Dette er et prosjekt knyttet opp mot den kommunale sørsamiske barnehageavdelingen «Svaale». Dette har tidligere vært et samarbeidsprosjekt mellom Aajege og Røros kommune.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

Prosjektet har til hensikt å styrke og øke bruken av sørsamisk hverdagspråk i barnehagen gjennom språkinnlæringsmodellen «gïeletjehpije». En «gïeletjehpije» er en språkstimulator som jobber tett opp mot barna i avdelinga, hvor man anvender aktiviteter knyttet opp mot sørsamisk kultur for språkstimulering tilpasset barnehagebarn. Prosjektmedarbeideren har fram til 2019 vært ansatt ved Aajege for å kunne dra nytte av et sørsamisk fagmiljø med tanke på språk og kulturinnlæring. En slik organisering har vært vesentlig i en etableringsfase. Fra og med 2020 overtok Røros kommune ansvaret for dette tiltaket. Samarbeid og faglig utveksling mellom partene vil fortsatt være en sentral bestanddel i tiltaket.

3.1.3 Overgang skole – barnehage

Både «Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver» og «Kunnskapsløftet» med sine forskrifter vektlegger skole – og barnehageeiers ansvar for å tilrettelegge for sammenheng i læringsløpet for barna mellom barnehagen og SFO/skolen. Det skal gå en rød tråd gjennom barnas læringsløp. Røros kommune har laget rutiner for overgangen mellom barnehage og sfo/skole. Rutinene er inkludert i et årshjul med beskrevne oppgaver, ansvars plassering og tidsangivelse. Planen omfatter alle barn. Allerede før skolestart er det viktig at alle barn, foreldre og barnehager kjenner til språkvalg og samisk opplæring i skolen.

3.1.4 Grunnskole

Samisk språk, kultur og tradisjonell kunnskap er grunnleggende verdier i samisk grunnopplæring.

Det er viktig at samiske barn og unge får lære sitt eget språk, lære på sitt eget språk, lære om samisk samfunnsliv, historie og tradisjoner gjennom hele skoleløpet. Dette er med på å styrke deres samiske identitet, gi de trygg forankring i egen kultur, og forståelse av å være del av en større sammenheng som samer og urfolk

Kvalitet i undervisningen og god informasjon om tilbud om samiskopplæring, antas å ha god effekt på hvor mange som velger samisk gjennom hele skoleløpet. Undervisning i og på samisk gjennom hele skoleløpet utvikler samiske barns kompetanse i samisk språk og vil gjøre dem forberedt på deltakelse i det samiske samfunnet som fullverdige språkbrukere.

I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Kommunen kan vedta å legge opplæring på samisk til en eller flere skoler i kommunen og kan gi forskrifter om at alle i grunnskolealder i samiske distrikt skal ha opplæring i samisk. Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når opplæringa ikke kan gis med egne undervisningspersonale på skolen. Elevene avgjør selv om de vil ha opplæring i og på samisk fra og med 8. årstrinn etter første, andre og femte leddet. (Opplæringslova, § 6-2.Samisk opplæring i grunnskolen).

Røros kommune har 3 grunnskoler og Røros skole gir samiskundervisning for alle på 1.-10.trinn med rett til opplæring i og på samisk. Alle elever i grunnskolen i samiske forvaltningsområdet for samiske språk skal følge Læreplanverket for Kunnskapsløftet, LK20s. Med rett til opplæring i og på samisk menes rett til opplæring i andre fag enn samisk. Ved Røros skole undervises det i Krle, samfunnsfag og K&H i tillegg til samisk. Lærerne i samisk underviser også elever i andre kommuner som har rett til samisk språkopplæring. Opplæringen ved skoler utenfor kommunen skjer gjennom fjernundervisning og / eller ambulerende lærer. Alle elever får tilbud om språk- og kultursamlinger à 3 dager, 3 ganger pr. skoleår. Språk- og

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

kultursamlingene er i samarbeid med Aajege språk- og kompetansesenter og et viktig treffpunkt for elever som får samiskspråklig opplæring. I det sosiale fellesskapet knyttes det viktige relasjoner og det virker identitetsbekreftende. Elevene opplever å være i majoritet.

Røros Kommune inngikk en leieavtale med Trøndelag Fylkeskommune høsten 2019 om leie av kontorlokaler og undervisningsrom tilknyttet Røros vgs. Samisklærerne for grunnskolen er samlokalisert med Aajege – språk og kultursenter og deler av samiskundervisning er tilknyttet til disse arealene. Denne samlokalisering av kommunale og fylkeskommunale sørsamiske fagressurser er noe som begge parter ser positivt på å videreføre inn i framtiden og kan bidra til å løfte samisk språk, kultur og identitet.

Kunnskapsløftet samisk

Det innføres nye lærerplaner for høsten 2020. Alle elever skal følge LK20s. Kommunen skal følge Fag- og timefordeling etter Kunnskapsløftet Samisk, LK-06S.

Fagfornyelsen

Alle læreplanene skal fornyes i skolen for å gjøre dem mer relevante for framtiden. Nye læreplaner skal tas i bruk trinnvis fra skolestart i 2020.

Ny overordnet del av læreplanverket

Overordnet del skal erstatte generell del av læreplanverket. Den er fastsatt av Kunnskapsdepartementet og vil gjelde fra skolestart i 2020. Overordnet del beskriver hvilke verdier og prinsipper grunnopplæring skal bygge på.

3.1.5 Skolefritidsordning – SFO

SFO er et frivillig tilbud til barn i 1. til 4. trinn og for barn med spesielle behov i 1. til 7. trinn. På SFO får barnet en trygg oppholdsplass med omsorgsfulle voksne rundt seg. Barna leke både ute og inne, og delta i kultur- og fritidsaktiviteter tilpasset sine behov. SFO ved grunnskoler med barnetrinn drives i samsvar med Opplæringsloven § 13-7. SFO er en arena utenfor skole, men kan også være en språkarena som kan støtte opp om samisk språk og bidra til å gi samisk høyere status. Kommune bør tilrettelegge for at samisk språk og kultur blir en naturlig del av tilbudet som er i dag.

3.1.6 Videregående skole

Røros videregående skole har sammen med Grong videregående skole ansvaret for koordinering av samisk opplæring i Trøndelag fylke på videregående skolenivå. Røros har ansvaret for den sørlige delen av fylket, som tilsvarer gamle Sør-Trøndelag. Røros videregående skole og andre skoler kjøper opplæring i sørsamisk ved Aajege språk- og kultursenter, og det gis tilbud om opplæring i sørsamisk til elever på egen skole og gjennom fjernundervisning til andre skoler i eget og andre fylker. Elever som ønsker nordsamisk, får tilbud om det.

3.1.7 Voksenopplæring

Aajege – språk og kultursenter gir tilbud om nybegynneropplæring i sørsamisk for voksne i samarbeid med Samisk Høgskole på ulike nivå; «Sørsamisk i praktiske situasjoner – introduksjon del 1, 15 studiepoeng», «Sørsamisk i praktiske situasjoner – introduksjon del 2», 15 studiepoeng og «Sørsamisk semesteremne, 30 studiepoeng». Studiene gjennomføres etter

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

behov, samt under forutsetning av finansiering og mange nok deltagere. Røros kommune ser betydningen av at voksenopplæringen legges til nærmiljøet slik at flest mulig har mulighet til å delta.

3.1.8 Barnevernstjenesten

Barneverntjenesten i Røros kommune er interkommunale barneverntjeneste for Holtålen, Røros og Os kommune. Barnevernet skal bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I områder der samer er i minoritet, kan det være relativt sjelden at en samisk familie har tiltak fra barnevernet. Det er særlig viktig å ha en instans som kan gi veiledning når behovet melder seg. Kompetansemiljøet bør se til at strategiene også gjelder for arbeid med samiske barn og familier. Det er nødvendig at barnevernet sikrer at samiske under tiltak fra barnevernet også får bevare tilknytning til samisk språk og kultur. Barnevernsloven er under revidering og vil ikke være ferdig før våren 2021. Loven vil deriblant få et formålkapittel der også urfolk barns rettigheter skal inngå.

3.2. Helse

Kunnskap om samiske samfunnsforhold, samisk språk og kultur er nødvendig for god helse og en forutsetning for god kvalitet på tjenestene og er nødvendig for ivaretagelse av pasientsikkerheten. Folkehelse er også et sentralt og gjennomgående tema i kommuneplanens samfunnsdel. Kultur er folkehelse.

Kommunene har ansvar for primærhelsetjenesten. Kommunale helse- og omsorgstjenester består av fastlegeordningen, legevakt, omsorgstjenesten, psykisk helsearbeid, rustiltak, fysioterapi, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, tildeling av kommunale tjenester og rehabilitering.

Den norske stat er forpliktet gjennom en rekke lover og internasjonale konvensjoner å tilby samisk befolkning likeverdige helsetjenester. Kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk er ansvarlig for kvaliteten i helse og omsorgstjenestene. Likeverdighetsprinsippet skal sikre samiske pasienter en differensiert og tilpasset helsetjeneste som ivaretar deres samiske språk og kultur. Dette er en forutsetning for god kvalitet på helsehjelpen som blir gitt, men også for pasientsikkerheten.

Behovet for grunnleggende kunnskap og forståelse for samisk kultur og kjennskap til og bruk av samisk språk er viktig for å kunne gi helse- og omsorgstjenester av god kvalitet til den samiske befolkning. Røros kommune ser behovet for å tilrettelegge for samisk innhold i helse- og omsorgstjenesten. Det vil bidra til å heve kvaliteten i helse- og omsorgstjenestene til samiske pasienter, brukere og deres pårørende. Arbeidet med å kvalitetssikre og utvikle helse- og omsorgstjenestene for den samiske befolkningen forutsetter kunnskap og flerkulturell forståelse.

ILO-konvensjonen nr. 169 art. 25 følger det at utforming og gjennomføring av helsetjenester for urfolk skal skje under urfolks eget ansvar og kontroll, slik at urfolk kan nyte godt av så høy fysisk og mental helsemessig standard som mulig.

I handlingsplan for samiske pasienter i pleie og omsorg (virksomhet hjemmebaserte tjenesten og virksomhet Gjøsvika og Røros sykehjem) er det vektlagt kunnskapsutvikling, informasjon

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

og tilrettelagte tjenester for samiske brukere med delmål, utfordring og tiltak. I likhet med andre kommunale planer, så bør det opprettes en helhetlig plan for hvordan oppnå et tilrettelagt og likeverdig tjenestetilbud for den samiske befolkningen i hele helse- og omsorgstjenesten i Røros kommune. Planen bør bl.a. omfatte samisk språkkompetanse og lokal kulturforståelse blant ansatte og ledere, strategi for rekruttering og samisktalende helsepersonell, og bruk av tolk. Planen skal knyttes opp mot kommunens øvrige planverk i tillegg til å være samsvar med gjeldene lovverk.

3.2.1 Tolketjeneste

Samisk språkløp gir alle samisktalende rett til å bruke morsmålet i møte med offentlige helsetjenestesteder. Det er viktig å bruke tolk i situasjoner der helse relatert informasjon formidles fra pasient til helsepersonell eller fra helsepersonell til pasient, eller i situasjoner der forutsigbarhet/trygghet kan være viktig for pasienten. Å bli forstått og kunne kommunisere på et språk en forstår er vesentlig i møte med helsevesenet. Like viktig er det å møte noen i helsevesenet som har samisk kulturforståelse. Kommunikasjonsproblemer kan iblant få alvorlige følger for diagnostisering, behandling, og rehabilitering. Bruk av pårørende som tolk bør unngås med mindre det dreier seg om å innhente livreddende informasjon. Tolk skal jobbe etter tolkeetiske prinsipper og kan på den måten kvalitetssikre informasjonsutvekslingen. Helsepersonell er blant annet avhengig av å få korrekt og utdypende informasjon om pasientens helsetilstand, samt å informere pasienter om helsetilstand (jf. Pasientrettighetsloven, og Lov om helsepersonell). I og med at mange ansatte ved Røros kommune ikke kan samisk, så er det desto viktigere å ha en plan for hvordan tilrettelegge for nødvendig tolketjeneste. Røros kommune bør vurdere fjerntolk dersom det skulle være et nødtilfelle.

3.2.2 Helsestasjon

Røros helsestasjon følger opp alle barn, unge og foreldre i kommunen og har fokus på helsefremmende og forebyggende arbeid. Helsestasjon skal gi råd og veiledning om alt som berører barnet. For å gi gode helsetjenester er det viktig at det finnes god kompetanse om flerspråklighet og kunnskap om samisk språk og kultur. Språk – og kulturkompetanse hos helsepersonell har en viktig rolle i forhold til å støtte foreldre om språkvalg, informasjon og veiledning slik at samisk språk kjennes som et trygt valg. I tillegg er det svært viktig at kartleggingsmateriell og oppfølging av språkutvikling er tilrettelagt for barn med flere morsmål eller andrespråk.

3.2.3 Skolehelsetjeneste

Alle skoler har skolehelsetjeneste med helsesøster og alle som arbeider i skolehelsetjenesten har taushetsplikt. Skolehelsetjenesten er gratis og tilgjengelig for alle skolens elever. Helsesøster er på skolen og har «Åpen dør» der elevene kan komme innom med det de har på hjerte uten å bestille time for det. Der møter de en voksen fagperson som de kan snakke med og få hjelp til alt fra fysisk helse og til psykisk helse. Skolehelsetjeneste har flere faste tilbud, gir råd og veiledning til alle trinn, og oppfordrer også foresatte og lærere til å ta kontakt. Samisk identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet er svært viktig for mange ungdommer. Kommunen skal også legge til rette for at samiske ungdommer blir møtt med forståelse og kunnskap om samiske samfunnsforhold og utfordringer knyttet til dette.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

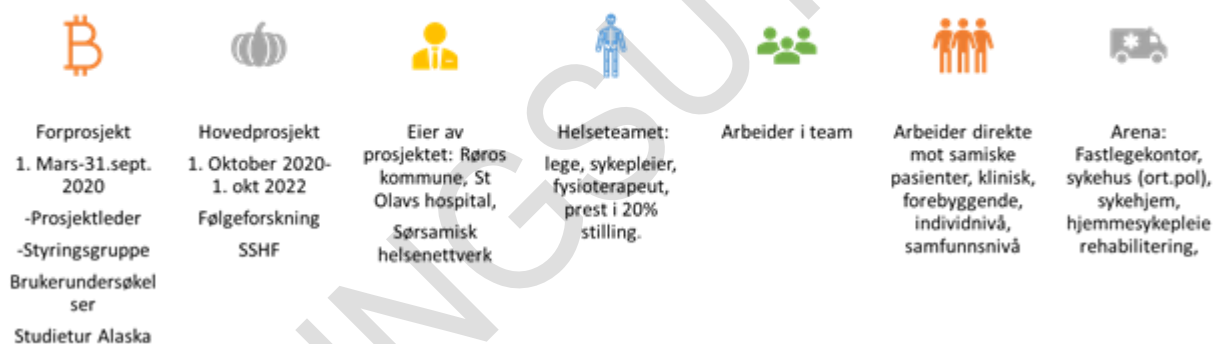
*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

3.2.4 Forprosjekt «samisk helseteam»

«Samisk helseteam» er et prosjekt som har til hensikt å utnytte kompetansen samisk helsepersonell har i samisk språk og kultur, ved å organisere dem i et eget team, som skal ivareta samisk samfunn og samiske pasienter i et gitt område, integrert i det norske helsevesenet. I dette prosjektet skal arena være Rørossamisk område, men målet er at slike team senere kan opprettes også i andre samiske kommuner, områder og byer.

Forprosjektet skal være en del av et nasjonalt arbeid med å sikre likeverdige helsetjenester til samisk befolkning i Skandinavia. Røros kommune og St. Olavs hospital er arena- og samarbeidspartnere i prosjektet og Helse-Midt er en viktig aktør og samarbeidspartner i å utvikle helsetjenester for samisk befolkning i Midt-Norge. Modellen for prosjektet er hentet fra Alaska – South Central foundation. Forprosjektet er fullfinansiert av Helse-Midt og Sameting. Samarbeidspartnere for prosjektet er St. Olavs hospital, Helsedirektoratet, Helse-Midt, Helse-Nord, Sametinget, Senter for samisk helseforskning og Sørsamisk helsenettverk. Hovedprosjektet har mottatt positive signaler om støtte fra Helse- og omsorgsdepartementet. Helse-Midt, Helse-Nord, Sametinget, Fylkeskommunen og Fylkesmannen i Trøndelag og er tenkt ferdigstilles to år etter endt forprosjekt.

Tidslinje «samisk helseteam» utsatt i påvente av covid-19.

3.2.5 Samisk helse- og sosialfaglig seminar

Samisk helse- og sosialfaglig nettverksseminar er den viktigste møteplassen for samiske helsearbeidere i sørsamisk område, og en viktig arena for kunnskapsformidling og -utveksling, samt nettverksbygging. Seminaret hovedmål er å bidra til tilrettelagte helse- og sosialtjenester for samer i sørsamisk område. Delmålet er å videreutvikle og videreføre samisk kompetansenettverk i sørsamisk område, å dele erfaringer og kunnskap om samisk kultur i yrkesutøving og å gi deltagerne en faglig utvikling. Målgruppa er personer som har eller er interessert i samisk kulturforståelse i helse- og sosialfaglig arbeid, og fagfolk som har behov for økt kompetanse i samisk kulturforståelse. Seminaret arrangeres årlig i sørsamisk område og invitasjonen til seminaret går til aktuelle personer i sørsamisk område med praksis/er under utdanning innenfor helse- og sosialfag. Aajege- språk og kultursenter koordinerer arbeidet med helse og sosialfaglig nettverk i samarbeid med en ressursgruppe som oppnevnes av Sørsamisk helsenettverk. Seminaret finansieres av Sametinget. Røros kommune bør prioritere helsenettverkseminaret årlig for ledere og ansatte for å holde seg orientert på fagfeltet, kompetanseheving og nettverksbygging.

3.3. Kultur

Ressursområder, naturmangfold, kulturminner og kulturlandskap utgjør vesentlige deler av det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Det danner grunnlag for samisk næringsutøvelse, bosetting, kulturutfoldelse og samfunnsutvikling. God forvaltning av areal, natur og kulturarv er derfor viktig for å sikre bevaring og utvikling av samiske kultur.

Den sørsamiske kulturen har lang historie i Rørosregionen. Her har den samiske kulturen en sterk forankring, og er et levende og variert samfunn. For Røros kommune vil det være viktig, både i et historisk og et fremtidsrettet perspektiv, å bidra til at den samiske kulturen får framtrepende rolle i samfunnet og muligheten til å utvikle seg videre.

Samisk språk og kultur har en sentral plass i Røros kommune sin kommunedelplan «Røros kommune – med kultur for kultur» vedtatt 22. juni 2017. Særlig gjenspeiles det i kap. 2.4. sørsamisk språk og kultur «Røros skal være en viktig og ledende kommune innenfor forvaltning, formidling og kunnskap om samisk kultur, språk og historie.» Kulturplan 2017 – 2029 skal være retningsgivende og ha et langsiktig perspektiv på utviklingen av kulturområdet. Kulturplanen skal revideres høst 2020 og utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur skal ligge til grunn for revideringen.

Røros kommune må arbeide for at alle skal ha mulighet til å oppleve samisk kunst og kultur. Det er viktig å legge til rette for at samisk språk og kultur synliggjøres på de kommunale kulturarenaer og møteplasser. Møtesteder for bruk av samisk språk og kultur er betydningsfull for språket og for utvikling av samisk identitet og tilhørighet, trivsel og livskvalitet.

3.3.1 Samiske stedsnavn

Samiske stedsnavn er vesentlig del av den samiske identiteten og kulturarven. I samisk forvaltningskommuner skal all offentlig skilting være tospråklig, deriblant stedsnavnskilt. For å sikre nødvendig kompetanse på området, så ble Samisk Stedsnavnsutvalg, Saemien Sijjienimmoehnehtse oppnevnt av formannskapet i juni 2019.

Utvalgets oppgave er å tilråde forslag til samiske stedsnavn ovenfor politisk organ i Røros kommune. Kommunen kjøper tjeneste fra Aajege - språk og kultursenter, som gjør en faglig vurdering av benevning og skrivemåte på samisk, som igjen danner grunnlaget for drøftinger i stedsnavnutvalget. Arbeidet knyttet til dette reguleres av Lov om stadnamn. I tillegg så skal også Sametinget uttale seg om skrivemåte før det sendes til endelig behandling i kommunen. Navneforslag som det samiske stedsnavnutvalget foreslår skal også sendes ut på høring før det gjøres endelig vedtak.

I Røros kommune er arbeidet i gang med å se på de største tettstedene som Røros, Brekken og Glåmos. Det gradvis bli samiske navn også på andre tettsteder, grender o.l. I tillegg til det arbeidet som er knyttet til samiske stedsnavn ser man at det også kan være hensiktsmessig at det samiske stedsnavnutvalget også tilråder hvordan offentlig bygg o.l. skal benevnes på samisk. Samisk stedsnavnutvalg har et mandat som i hovedsak består av to punkter:

- Tilrå benevning og skrivemåte av samiske navn i henhold til Lov om stadnamn. Politisk organ i Røros kommune vedtar endelig skrivemåte.
- Tilrå benevning og skrivemåte av offentlige bygninger/funksjoner. Politisk organ i Røros kommune vedtar endelig skrivemåte.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

Røros kommune vil påse at der det finnes samiske stedsnavn langs statlige- og fylkeskommunale veier med både samisk- og norske skilt. Røros kommune kan også være pådriver og oppfordre private næringsdrivende, lag og foreninger å skilte på samisk.

I sørsamisk område er det fortsatt mye ugjort i forhold til å kartlegge og dokumentere tradisjonelle samiske stedsnavn. Aajege – språk og kultursenter har tidligere gjennomført samiske stedsnavnsprosjekter. Sametinget har imidlertid endret kriterier for virkemiddelbruk, slik at samiske språksentre ikke kan omsøke samiske stedsnavnsprosjekter. Røros kommune ønsker at språksentrene som innehar fagkompetansen skal kunne fortsette sitt arbeid, slik at faggrunnet for normering av samiske stedsnavn blir tilfredsstillende.

3.3.2 Samisk faggruppe

Samisk faggruppe ble opprett januar 2020 og skal representere samiske brukere i Røros kommune, og bidrar med ønsker og behov med tanke på å utvikle og tilrettelegge fremtidens tjenestetilbud for samisk språk og kultur i Rørosregionen. Medlemmene i samisk faggruppe er fra samiske organisasjoner som er tilknyttet Røros. Røros kommune, Aajege og Rørosmuseet fungerer som sekretariat for den samiske faggruppen. Møtene avholdes 4 ganger årlig eller ved behov.

3.3.3 Ungdommens Hus Røros (UH)

Ungdommens hus på Røros er et møtested og aktivitetssenter for ungdom. Det er ungdommen selv som bestemmer ideer og innhold på UH. Ungdommens Hus Røros jobber holdningsskapende og er et rusforebyggende, mobbingsforebyggende, rasismeforebyggende, voldsforebyggende og helsefremmende hus. På UH alle skal respekteres og aksepteres uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn. Ungdomsrådet i Røros kommune (UiR) er tilknyttet Ungdommens Hus Røros (UH) og består av ulikt antall medlemmer fra hvert år i aldersgruppen 12- 25 år. Det er viktig å synliggjøre samisk språk og kultur innenfor UHs lokaler og tjenestetilbud.

3.3.4 Kulturskole

Kulturskolen tilbyr et variert tilbud for barn og unge og har et særlig ansvar for å ivareta lokale tradisjoner, deriblant sørsamiske tradisjoner. Kulturskolen skal implementere samisk kultur i undervisning der det er naturlig og eventuelt starte egne tilbud innen samiske kulturuttrykk. (utviklingsplan 2019-2029, Røros kulturskole). Det er viktig at det utarbeides tiltak for å synliggjøre samisk språk og kultur innenfor kulturskolens lokaler og tjenestetilbud.

3.3.5 Bibliotek

Røros folkebibliotek ligger sentralt i Røros sentrum med en filial ved Brekken skole. Bibliotekene har et godt utvalg med bøker, en fyldig lokalsamling, lydbøker, filmer, aviser og tidsskrifter. I tillegg har biblioteket på Røros PCer for publikum og trådløst nettverk. Gjennom året tilrettelegges det for små og større arrangement. Det finnes lite litteratur på samisk og det som omhandler samisk kultur. Derfor er det vesentlig at bibliotek i større grad synliggjør samisk språk og kultur, samt tilrettelegger for samiske arrangementer som viktig som en betydningsfull kunnskapsarena.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

3.3.6 Den kulturelle skolesekken (DKS)

DKS er et gratis tilbud for absolutt alle elever hvor samisk kunst og kultur er integrert som en del av Den kulturelle skolesekken. Røros kommune har et bevisst fokus på produksjoner med ulike samiske kulturuttrykk og/eller samisk tematikk gjennom eget DKS-program- og gjennom de fylkeskommunale produksjonene. Den kulturelle skolesekken er sentral for kunnskapsheving og bevisstgjøring av samisk språk og kultur lokalt og nasjonalt. Røros kommune ønsker at alle elever skal få større kjennskap og innsikt i samisk kunst og kultur også igjennom DKS-programmet, og vil ha et spesielt fokus på å styrke tilfang og tilbud om samisk kunst og kultur.

3.3.7 Raasten Rastah – en grenseløs samisk festival på Røros

Raasten rastah er en samisk kulturell og sosial møteplass på norsk og svensk side lengst sør i Saepmie. Festivalen er en arena hvor man synliggjør, formidler og videreutvikler samisk kultur i det sørsamiske området. Festivalen arrangeres annen hvert år (partallsår). Målgruppen er primært den samiske befolkningen, men festivalen skal også være en formidlings-arena av samisk kultur for andre. Festivalen legger spesielt vekt på aktiviteter for barn og unge, men tar mål av seg å være en festival for hele familien. Styret til Raasten rastah er sammensatt av personer fra samiske organisasjoner, museum og kommune. Planlegging og koordinering av festivalen er gjort av styret med egeninnsats fra Rørosmuseum, Røros kommune og Aajege. I tillegg kjøpes det tjenester hos Aajege i en liten produsentstilling som bidrag til økt innsats i forarbeidet, gjennomføring og videreutvikling av festivalen.

3.3.8 Raasten rastah: Filmh

Det er en samisk filmfestival som arrangeres annen hvert år i november på Røros (oddetallsår). Festivalen tar for seg samisk- og annen urfolkfilm, og siden den befinner seg sentralt i det sørsamiske landskapet fokuserer festivalen litt ekstra på sørsamiske filmer. Raasten Rastah:Filmh har som intensjon er å være en arena hvor samer og andre urfolk kan fortelle et bredt spekter av sine historier på sine premisser. Festivalen består av et barneprogram, spillefilmer, kortfilmer og dokumentarfilmer. Raasten rastah og Røros Kino er arrangører.

3.3.9 Saemien åålmelgebiejje – samefolkets nasjonaldag

6. februar markeres i hele det samiske bosettingsområdet i Saepmie. På Røros inviterer Aajege, Rørosmuseum og Røros kommune til markering av Samenes nasjonaldag. Selve feiringen består gjerne i å pynte seg i samiske koffer, ulike former for kulturinnslag og et samlende måltid som ramme. I regi av skoler og barnehager gjennomføres samiske tema og prosjekt i dagene før nasjonaldagen, og på selve nasjonaldagen blir det stadig mer vanlig med høytidelig markering.

I offisielle sammenhenger markeres dagen gjerne med heising av det samiske flagget, taler og synging av nasjonalsangen. Det bør utarbeides en rutinebeskrivelse for hvordan nasjonaldagen skal markeres i Røros kommune.

3.3.10 Samisk språkuke

Samisk språkuke er en språkdugnad initiert av Sametinget og ble første gang arrangert i anledning FNs internasjonale år for urfolksspråk i 2019. Målet med Samisk språkuke er å løfte statusen til de samiske språkene, og å øke kunnskap om samiske språk og kultur i hele

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

samfunnet. Sametinget har invitert private og offentlige institusjoner, næringsliv, organisasjoner og andre aktører til å synliggjøre samiske språk nettopp denne uka med den tanke om at vi sammen kan ta vi et større ansvar for at samiske språk høres, synes og brukes på alle samfunnsområder. Samisk språkkuke arrangeres om høsten hvert år og alle virksomhetene i Røros kommune oppfordres til å aktiv synliggjøre samisk språk og kultur den uka. Røros kommune søker eksterne tiltaksmidler fra Sametinget.

3.3.11 Artut – kulturfest

Virksomhet for kultur og fritid inviterer lag, foreninger, arrangører, kor, band, gallerier, serveringssteder, rett og slett alle som ønsker å bli med på Artut. Artut ønsker innhold til program fra hele kommunen som viser frem bredden i hva Røros egentlig har å by på. Målet er å fange opp alt som rører seg av kultur på Røros, slik at alle sammen kan gjenoppdage mangfoldet. Artut kulturfest kan romme både det profesjonelle og det som drives av ivrige frivillige, både kultur med stort nedslagsfelt og kultur som er langt smalere. Samisk språk og kultur synliggjøres gjennom arrangement og i tillegg oppfordres det til å synliggjøre samisk språk ved at hele og eller deler av programmet blir oversatt til samisk.

4 SPRÅKUTVIKLING OG ANSVAR

Det sørsamiske språket er under sterkt press, med bare noen få hundre brukere. Store avstander gjør det krevende å drive sørsamisk språk- og kulturarbeid. Tospråklighet må gjøres forpliktende for alle ansatte i Røros kommune. Alle ansatte i Røros kommune har ansvar for å ivareta, synliggjøre og fremme samisk språk og kultur i sine virksomheter. Det er leders ansvar å være pådriver, etablere gode rammer og retningslinjer og følge opp arbeidet. Gjennom årlige rapporteringer kan kommunen sette inn tiltak hvor språket står svakest. Økonomiske, faglige og tidsmessige ressurser er viktige rammefaktorer. Årlig ressursbehov må legges frem i god tid før kommunens budsjettarbeid starter.

I dagens forvaltning gjøres kommunene oppmerksom på ansvaret for samisk kultur, språk og næringer, det er viktig at det finnes retningslinjer eller prosesser for hvordan det skal implementeres i saksbehandlingen. Det er også viktig å gi rom for at ansatte kan bruke sin språk- og kulturkompetanse i arbeidstiden.

4.1 Samisk i kommunaladministrasjon

Det er et fåtall som har samisk språk og kulturkompetanse i kommuneadministrasjonen. Kommunen har et behov for flere ansatte med særskilte språkoppgaver som oversettelsesarbeid, korrekturlesing, og saksbehandling. Det er også behov for ressurser som kan initiere og administrere samiske språktiltak. Røros kommune har i dag ansatt én koordinator i samisk forvaltningsområde/Iktedæjja årjelsaemien reeremedajvesne. Koordinatoren hører organisatorisk til rådmannens stab/støtte-funksjon og skal bl.a. arbeide med å innlemme Røros kommune i forvaltningsområdet for samisk språk ved å synliggjøre og vitalisere sørsamisk språk og kultur og fremme funksjonell tospråklighet i Røros. Koordinatoren sin oppgave er også å bidra til å styrke sørsamisk språk og kultur i kommunens organisasjon, rapportering og saksbehandling innenfor saksfeltet samt ivareta representasjon utad.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

4.2 utfordringer

Et levende samisk språk er en sentral del av samisk kultur. Språket er utsatt og antall språkbærere må økes. Uten et tilstrekkelig antall samiske språkbærere og språkarbeidere er det vanskelig å forestille seg et moderne samisk samfunn.

Røros kommune ønsker at samisk språk og kultur skal være synlig og tilgjengelig i alle kommunale virksomheter. Kommuneplanens samfunnsdel påpeker viktigheten av å sikre et framtidig grunnlag for sørsamisk befolkning, næring og kultur. Det er en utfordring å beskrive saksområdene som kommunen skal forberede dersom kommunen skal nå målet om å fremme tospråklighet. Det innebærer også at man identifiserer seg med begge kulturer i tillegg til å beherske både samisk og norsk.

Å rekruttere kompetente medarbeidere med samisk språk- og kulturkompetanse er utfordrende da flere samiske institusjoner konkurrer om knappe språkressurser. Rekruttering starter gjennom mulighetene for språkopplæring i og på samisk. Til høyere utdanning er rekruttering viktig for å bygge opp kunnskapsbasen i samisk samfunnet, slik at arbeidsgivere kan rekruttere samiskspråklig personell med god kompetanse. Samarbeid mellom språkforvaltningskommunene og samiske institusjoner kan skape mulighetsrom med tanke på utnyttning og videreutvikling av eksisterende kompetanse og tilpassede løsninger og tiltak ovenfor målgruppene.

I arbeidet med å øke antall samiske språkbrukere er språkovreføring mellom generasjoner helt avgjørende. I situasjoner hvor foreldre selv ikke behersker samisk, så er barnehage og skole særdeles viktige språkarenaer. Det finnes få plasser hvor samiske språk høres og synes, derfor er ulike språkarenaer viktig for at samisk skal brukes og utvikles. Kommunen må initiere til løsninger for hvordan man kan bistå foreldre som vil ta språket tilbake for å hjelpe sine barn i skolearbeidet og språktreningen. Det er derfor også vesentlig å skape arenaer for språkpraktisering for voksne, slik at flere foreldre velger samiskspråklig tilbud for sine barn.

Sørsamisk språk og kultur er nært knyttet til samiske næringer og møteplasser. Reindriften er fremdeles viktig og for mange er en avgjørende identitetsfaktor. Uten den sterke tilknytningen til reindriften hadde det vært enda vanskeligere å opprettholde sørsamisk språk og kultur. Vætna/duedtie – samisk håndverk videreføres både i tradisjonelle og nye former gjennom moderne design og kunst. Reindrifta er ofte produsent av råstoff til duedtie gjennom skinn og bein. I dette arbeidet er språket og overlevering av uttrykk knyttet reindrifta og håndverket viktig. For å øke forståelsen om samisk reindrift i kommunen er det av stor betydning å kommunisere verdiskapinga i reindrifta, i tillegg til å påpeke de forpliktelser kommunen har overfor reindrifta som kulturbærer og næringsressurs.

Sametinget har ansvar for utviklingen av læremidler på samiske språk for grunnopplæringen fra 1.-13. årstrinn både ordinære og særskilt tilrettelagte læremidler. Til tross for jevn utvikling av samiske læremidler, så finnes det ikke nok læremidler i sørsamisk i alle fag og på alle nivåer. Det er også stor mangel på samiske digitale læremidler av høy kvalitet.

Følgende utfordringer er påpekt:

- å få ansatte nok kvalifiserte med sørsamisk språk- og kulturkompetanse.
- å få ansatt nok kvalifiserte pedagoger
- å beholde faglærte som allerede er ansatt.
- rekruttering av fagpersoner
- manglende læremidler på samisk

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

-etablere språkarena

4.3 Rekruttering og Kompetanseheving – samisk språk og kultur i Røros kommune

Det er et krav i sameloven at lokale, regionale og statlige organer i forvaltningsområdet skal kunne betjene sin samiske befolkning på samisk. Kommune må sikre at man besitter for å oppfylle lovens bestemmelser. Røros kommune må selv ta ansvar for å planlegge hvordan det kan tilegne seg den nødvendige samiskkompetansen gjennom rekruttering og/eller tilby ansatte kurs/utdanning i samisk språk og kultur uten at det går ut over kommunens mulighet til å utøve sine oppgaver overfor befolkningen. Det er svært viktig med en helhetlig satsing på samisk språk og kultur fra barnehage til voksenopplæring. Dette kan være utslagsgivende både for dem som har mistet språket sitt, men også for andre som ønsker å lære samisk. Det må fortsatt satses på nybegynner- og etterutdanning, språkundervisningen for barn og unge må styrkes og foreldregenerasjonens behov for å lære samisk må dekkes. Derfor må det også stimuleres til utvikling av kompetansegivende utdanning på høgskolenivå.

Røros kommune skal arbeide for å øke og utvikle kompetansen i samisk språk og lokal kulturkunnskap på alle nivå i kommunen. Målsettingen er å bygge opp kommunens kompetanse i samisk språk og kultur i alle virksomhetene.

- Kompetanseheving må legges inn i årshjulet i de ulike avdelingene i kommunen.
- Kommunalsjef har ansvaret for at utvidet ledergruppe har samisk språk og kultur som tema på ett av sine årlige møter.
- Virksomhetsledere og avdelingsledere har ansvar for å ta opp temaer om samisk språk og kultur med sine ansatte.
- Stipendordninger med bindingstid innarbeides i planperioden som et virkemiddel i arbeidet med å styre og rekruttere samiskspråklige ansatte til kommunens ulike virksomheter.
- Søknad om studiehjemler til Fylkesmann. Målgruppe er lærere i grunnskolen eller videregående opplæring som underviser i/på samisk som første- og/eller andrespråk. Kommunen ser at det er viktig å etablere ordning med studiehjemler som åpner opp for at lærere som underviser i samisk med midlertidig ansettelse kan ta formell pedagogisk utdanning.
- Hospitering ved en samiskspråklig virksomhet kan også vurderes som arena for opplæring av samisk språk og kultur.
- Permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk. Rett til utdanningspermisjon med lønn er blant annet ment å bøte på mangelen på personer med kompetanse i samisk språk. Kommunale ansatte som får permisjon med lønn for å delta på kurs/studier/hospitering i samisk språk og kultur, plikter å bruke sin kompetanse i arbeidsgivers virksomhet. Bindingstid og dekning av kostnader vurderes fortløpende.
- Fokus på språkkompetanse ved utlysning av stillinger vil være med på å belyse betydningen av samisk språk og/eller mulighet for permisjon med lønn for å tilegne seg kunnskap.

Rekruttering og stipendordninger i Røros kommune

Rekruttering til høyere utdanning i samisk, og annen utdanning hvor det er behov for fagkompetanse har stor betydning for å bygge opp samisk språk og kultur i samfunnet, og det vil bli enklere for arbeidsgivere å kunne rekruttere samiskspråklig personell med god kompetanse i samisk språk. Ungdom bør gis informasjon og kunnskap om muligheter som opplæring i samisk språk gir, og stimuleres til å velge opplæring i samisk språk. Videre er det

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

viktig med gode og forutsigbare tilbud til høyere utdanning i sørsamisk. Røros kommune må sikre rammer for å dekke kostnader ved permisjon med lønn til et visst antall ansatte pr. år, og ved kortvarig opplæring i samisk språk og kultur for alle ansatte i kommunen. Sametinget tildeler stipend til elever med samisk i fagkretsen i videregående skole. I tillegg har Sametinget etablert stipender for høyere utdanning.

Høsten 2019 inngikk Røros kommune inn i et spleiselag med Fylkesmann i Trøndelag og Trøndelag fylkeskommune. Avtalen skal bidra til å rekruttere flere samiske lærere. Røros kommune har forpliktet seg til å bidra med kr. 50 000,- årlig for studenter som får tilbud om lærerstilling. Hver student må underskrive en tilleggskontrakt som bl.a. forplikter studentene til tre pliktår som samisk grunnskolelærer. Røros kommune signerte avtale høsten 2019 med to studenter ved Nord universitet.

Språkmotiveringsstipend høst 2019 var en stipendordning som hadde som formål å stimulere kommunens ansatte, studenter og elever i den videregående skole til å velge samisk som første - eller andrespråk, samisk som fremmedspråk, programfag eller fellesfag i sin fagkrets. Røros kommune avsatte en pott gjennom utviklingstilskuddet 2019 som ble fordelt mellom søkere. Det ble innvilget 7 stipend. Tiltaket er under evaluering og kommunen ser på videreføring av ordningen og/eller andre tiltak for motiveringsstipend.

4.3.1 Rekruttering sørsamisk barnehagekompetanse

Rekrutteringsprosjektet er et tiltak som gjennomføres av Aajege – Samisk språk- og kompetansesenter på Røros i perioden 2020-2022. Prosjektet har opprettet ei faggruppe med tre representanter fra Røros kommune. Gjennom det sørsamiske språkarbeidet som gjøres i regionen ser man et stort behov for samiske ressurspersoner og språkarbeidere. Gjennom språkstimulerende tiltak håper man å øke antall sørsamiske språkbrukere i regionen. Dette vil gi hele det rørossamiske språkmiljøet et betydelig løft, både med tanke på den framtidige samiskundervisningen i skolen, sørsamisk som hjemmespråk og dagligtale for øvrig. Rekrutteringsprosjektet har som hovedhensikt å rekruttere samiskspråklige barnehagelærere og fagarbeidere først og fremst til det den samiske barnehageavdelingen Svaale ved Luvlege Maanagirte. Man vil skape forutsigbare og solide rammer for det sørsamiske barnehagearbeidet på Røros. Prosjektet vil ha langsiktige og kortsiktige tiltak.

5 SAMETINGETS TOSPRÅKLIGHETSMIDLER

Sametinget forvalter tospråklighetstilskudd som årlig bevilges til kommunene. Formålet med midlene er å bevare, styrke, fremme og utvikle bruken av samisk språk i offentlig sammenheng, jf. Samelovens språkregler. Tilskuddet skal også bidra til å sikre enkeltindividers rettigheter.

Det er en overordnet målsetting at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig, slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. I Samelovens språkregler framkommer hvilke rettigheter og plikter kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk har. Alle offentlige organer som omfattes av språkreglene, plikter å sørge for at reglene blir fulgt og å ha kompetent samiskspråklig personell.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

5.1 Tospråklighetstilskudd og utviklingstilskudd

Tospråklighetstilskuddet har et tredelt beregningsgrunnlag for fordeling av tilskuddet til kommunene. Modellen består av en basis-, en betjenings- og en utviklingsdel. Tospråklighetstilskuddet dekker ikke alle utgiftene som kommunene har til samiskspråklig tjenesteyting og oppgaver.

Basistilskuddet utgjør 40 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles likt mellom forvaltningskommunene. Betjeningsdelen utgjør 35 % av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles til forvaltningskommunene basert på følgende måleenheter:

- Antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen (vektlegges 44 %)
- Antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen (vektlegges 25 %)
- Antall innmeldte i Sametingets valgmanntall i kommunen (vektlegges 31 %)

Utviklingstilskuddet skal på grunnlag av kommunenes 3-årige aktivitetsplan brukes først og fremst til å styrke situasjonen for samisk i barnehagene og i skolen. Tilskuddet skal ikke brukes til kommunenes lovpålagte oppgaver, men til ekstra tiltak for styrking og utvikling av de samiske språkene hos de samiskspråklige barna i kommunen. Utviklingsdelen utgjør 25 % av den totale tospråklighetsrammen som fordeles til kommunene. Den reguleres i henhold til planlagt aktivitet, gjennomførte tiltak fra år til år og i henhold til samarbeidsavtalen mellom den enkelte kommune og Sametinget. Størrelsen på utviklingsdelen for den enkelte kommune fastsettes av Sametingsrådet. Utviklingsdelen er fordelt i forhold til 3-årig aktivitetsplan.

Generelle vilkår

Det er utarbeidet en samarbeidsavtale mellom Sametinget og de enkelte kommunene og fylkeskommunene for bruken av tospråkighetstilskuddet, og kommunenes og fylkeskommunenes egen handlingsplan for samiske språk skal ligge til grunn for tiltakene.

Tilskuddet kan imidlertid ikke nyttes til ordinære undervisningsformål som er lovpålagt for skoleeiere. Tilskuddet kan ikke brukes til ordinær lønn til lærere, innkjøp av læremidler, bygninger, nedbetaling av lån.

Tilskuddet kan ikke nyttes til ordinære driftsutgifter i barnehager.

Tospråkighetstilskuddet kan ikke benyttes som rammetilskudd, jfr. Barnehagelovens § 14.

Tospråkighetstilskuddet kan ikke nyttes til dobbelfinansiering av tiltak.

Tilskuddet kan ikke nyttes til nedbetaling av lån, renter og avdrag, drift og investeringer i bygninger.

6 SAMARBEID

Røros er et naturlig sentrum for den Rørossamiske kulturen og språket, og hjemplass for viktige samiske institusjoner og organisasjoner. Samisk institusjonsbygging er en betydningsfull del av å styrke samisk språk og kultur i samiske lokalsamfunn, og institusjonene er viktige både for sine direkte funksjoner, men også som arbeidsplasser som krever spesialisert og erfaringsbasert kunnskap og utdanning. Samarbeid med lokale aktører er en forutsetning for å styrke og utvikle samisk språk og kultur i Røros kommune. Samiske organisasjoner, lag og foreninger i Rørossamisk område gjør en stor jobb med å ivareta og formidle kunnskap om samisk språk og kultur.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

6.1 Samarbeid med Sametinget

Formålet med denne avtale er å legge forholdene til rette for et varig fast samarbeid mellom Sametinget og Røros kommune i forvaltning av samelovens språkregler. Røros kommune skal legge forholdene til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk i Røros kommune, og at alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater.

Grunnlaget for denne samarbeidsavtalen er Samelovens språkregler som skal sikre innbyggerne grunnleggende rettigheter vedrørende bruk og utvikling av samisk språk i Røros kommune. Denne avtalen setter ingen begrensninger i ansvaret som kommunen har etter Samelovens språkregler og reglene i Sameloven går foran denne avtalen. Avtalen skal heller ikke være til hinder for samarbeid som ikke er nevnt i denne avtalen.

Bakgrunnen til denne samarbeidsavtalen er Sametingets vedtak i sak 011/11 Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene. I tillegg henvises det til sak SD 046/16 Forvaltningsområdet for samisk språk – samarbeidsavtaler og tospråklighetstilskudd. Sametinget oppfordrer kommunene til å utarbeide språkplaner for samisk språkarbeid på lik linje med andre kommunale planer. Røros kommune har valgt å sette samisk språk inn i utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for samisk språk og kultur. Samarbeidsavtalen mellom Røros kommune og Sametinget er under utarbeidelse og vil være med å legge føringen for videre arbeid med samisk språk og kultur for kommunen. Avtalen skal utarbeides og signeres i løpet av 2020.

Følgende lover, retningslinjer og dokumenter danner grunnlaget for samarbeidsavtalen mellom Røros kommune og Sametinget: Samelovens språkregler, Lov om stadnamn, Sametingets vedtak i sak 011/11 Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene, Sametingets gjeldende budsjett og Sametingets vedtak i sak SD 052/17 Kommunekategorier – Samisk språkområde

7 UTVIKLINGSPLAN FOR RØROS SOM DELEN AV SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SPRÅK OG KULTUR - PLANPERIODE 2020-2029

Røros kommune har forpliktelser i forhold til lokale, regionale og nasjonale planverk. I tillegg til arbeidet med å oppfylle intensjonene i tilknytning til sameloven, så skal planen underbygge målene i Kommuneplanens Samfunnsdel (2016 - 2028), samarbeidsavtale med Sametinget og Sametingets tospråklighetsmidler.

For å forstå de samiske samfunnene er det viktig å ta med mangfoldet, og ikke ha som utgangspunkt at det finnes én samisk identitet, kultur og levemåte. Utviklingsplanen må derfor bli en del av kommunens plansystem, slik at samisk språk og kultur blir naturlig, samfunnsbærende og levende i Røros kommune. For å sikre at planleggingen skjer som del av kommunens overordnede langsiktige planlegging, bør den også synliggjøres gjennom kommuneplanens samfunnsdel.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

Arbeidet for å styrke samisk språk og kultur krever kontinuerlig og en langsiktig innsats på de fleste sektorområdene. Utviklingsplanens langsiktige mål skal bidra til å styrke samisk språk og kultur i fremtiden. Det er også stor mangel på tilgang på samiskkompetanse og derfor er det behov for både tidlig og langsiktige planlegging av hvordan kommunen kan oppfylle sine forpliktelser overfor sine samiskspråklige innbyggere.

Utviklingsplanen beskriver korte- og langsiktige mål og er samordnet med aktivitetsplanen som sendes Sametinget hvert 3. år. Aktivitetsplanen består av en basis- og betjeningsdel og en utviklingstingsdel som skal revideres årlig. Den skal vise en oversikt over hvilke planlagte tiltak kommunen prioriterer for de kommende driftsår og hvordan Sametingets tilskudd skal brukes. Sametingets skjema for aktivitetsplan og rapportering for ordningen skal benyttes.

Koordinator i samisk forvaltningsområde sender inn treårig aktivitetsplan med budsjettbehov og rapport for foregående år på måloppnåelse og gjennomførte tiltak, i henhold til aktivitetsplanen, til Sametinget innen 31.08. Sametingets skjema for aktivitetsplan for ordningen og Sametingets skjema for rapport om bruken av midlene for ordningen skal benyttes. Virksomhetene i Røros kommune fremmer samisk språk og kultur gjennom egne tiltaksplaner. Tiltaksplaner og rapportering sendes koordinator innen 01.05.

Behovene i utviklingsplanen er gitt prioritet i tid og fremdrift, og planen angir hvilken prioritet oppgaver som skal gjennomføres kommende år i. Dette er også sett i sammenheng med ressursbruk og behov. Utviklingsplanen viser noe av bredden både i kommunens virksomhetsområder og samisk forvaltningsområde. Alle virksomhetene har sentrale roller til både planlegging og gjennomføring av mål og tiltak i utviklingsplan. I tillegg skal strategier og tiltak som fremmer samisk språk og kultur beskrives i alle kommunens virksomhetsplaner. Dette er et tverrfaglig arbeid, på tvers av virksomhetene, som skal innarbeides i kommunen. Alle kommunens virksomheter har sammen ansvaret for å implementere og realisere planens innhold. Utviklingsplanen skal revideres hvert tredje år. Dette for å kunne følge opp resultater fra gjennomførte tiltak og gjøre nødvendige justering av arbeidet.

Tiltak som har økonomisk konsekvenser utenfor tospråklighetsmidlene kan søke midler gjennom eksterne prosjekter eller det legges inn i økonomiplanen som følger budsjettperiodene. Årsrapportene vil gi en pekepinn på hvor langt vi har kommet i planen og vil fortelle hva kommunen bør jobbe med videre. Helhetlig arbeid i rådmannens ledergrupper blir essensielt i prosessen med å realisere målene.

Røros kommune vil styrke og videreutvikle samisk språk, kultur og samfunn gjennom målrettede tiltak og holdningsskapende arbeid for å heve statusen til samisk språk og kultur. Det overordnet hovedmålet har et langsiktig perspektiv, og for å nå hovedmålet er det nødvendig med delmål og tiltak. Målene skal ligge til grunn for den videre arbeid av tiltak i planperioden.

Utviklingsplanens tiltak og strategier skal favne alle kommunens tjenester innbyggere og ansatte, og er delt inn i korte- og langsiktige mål. Strategi handler mer om hva som skal gjøres enn om hvordan noe skal gjøres. Strategiene er våre overordnede veivalg og satsinger, som viser hvilke endringer vi skal prioritere i de nærmeste årene fremover for at kommunen skal nå det overordnede langsiktige målet. Den forteller ikke noe av hvilke andre konkrete tiltak og aktiviteter som skal gjennomføres for hver enkelt virksomhet. Derfor skal alle tiltak som inneholder samisk språk og kultur konkretiseres gjennom virksomhetenes egne tiltak- og handlingsplaner. Tiltakene som er gitt i utviklingsplanen er knyttet til planens handlingsdel og

skal være retningsgivende for gjennomføring av egne tiltak for virksomhetene. Tiltaksplanene skal forankres i aktivitetsplan og kommunens økonomiplan.

8 RØROS KOMMUNE MÅL OG TILTAK FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR PERIODE 2020-2029

Det overordnede langsiktige målet er at *Samisk språk og kulturforståelse skal likestilles med norsk i all kommunal tjenesteyting og forvaltning* (kap.3 i Sameloven). Det innebærer bl.a. at innbyggerne i forvaltningsområdet for samisk språk kan aktivt bruke samisk i kommunikasjon med offentlige instanser.

Hovedmål

Røros skal styrke og videreutvikle samisk språk, kultur, identitet og samfunnsliv.

Delmål

- Synliggjøre og formidle samisk språk og kultur i det offentlige rom.
- Bevare og utvikle positive holdninger til samisk språk og kultur.
- Øke andelen samisktalende ansatte i kommunen.
- Styrke og øke kunnskapen om samisk språk, kultur og samfunnsliv

Synliggjøre og formidle samisk språk og kultur i det offentlige rom		
Tiltak	Ansvar	Tidsrom
Ved offentlige representasjon utad skal kommunens representanter og ansatte bruke både norsk og samisk navneformen for kommunen.	Røros kommune	2020-2023
Synliggjøre samisk språk og kultur på kommunestyremøte.	Kommunens politikere	2020-2023
Tiltak i alle kommunens virksomhetsplaner som synliggjøre samisk språk og kultur.	Virksomhetsleder	2020-2023
Synliggjøre og formidle kunnskap om samisk språk og kultur i sentrumbildet ovenfor både fastboende og besøkende.		2020-2026
Synliggjøre samisk språk og kultur gjennom ulike kulturuttrykk ved alle kommunens institusjoner.	Røros kommune	2020-2029
Oversetting av regler, kunngjøring, annonsering, skjema, informasjon, retningslinjer og pressemelding både på samisk og norsk. Merk: Hele eller deler. Gjøres etter konkret vurdering av hver enkelt.	Røros kommune	2020-2029
Samisk språk og kultur skal være en selvsagt del av ulike kommunale arrangementer.	Røros kommune	2020-2029
Kommunens hjemmeside med rutinebeskrivelse. Fast tekst og faner: samisk og norsk. Lokalt utformede skjemaer og retningslinjer: samisk og norsk. Annet: Oversettes fortløpende og etter kapasitet.	Kommunalsjef Virksomhetsleder Avdelingsleder	2020-2029
Røros kommune og sosiale medier: hele eller deler på samisk og norsk.	Virksomhetsleder Avdelingsleder	2020-2029
Alle offentlige kommunale bygg skiltes på samisk inne og ute.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Markere og synliggjøre samefolkets nasjonaldag 6. februar.	Røros kommune	2020-2029

Implementere samisk språk og kultur i alle kommunens overordnede planer. Alle kommunale planer skal hele og/eller deler være på samisk.	Røros kommune Rådmann	2023-2029
Bevare og utvikle positive holdninger til samisk språk og kultur.		
Tiltak	Ansvar	Tidsrom
Utvikle og tilby virksomhetene samiske ordlister med tilpassende termer og introduksjonskurs på samisk	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2023
Videreutvikle og styrke samarbeidet med institusjoner med fagkompetanse innenfor samisk språk, kultur og historie.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2026
Planlegge og gjennomføre ulike språktiltak som fremmer samisk språk og kultur.	Virksomhetsleder	2020-2026
Kompetanseheving i historisk samisk tilstedeværelse på Røros.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2026
Muntlige og skriftlige henvendelser besvares på samisk.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Arrangere årlige kurs/møte i samisk kultur og samfunnsutvikling for alle ansatte med lederansvar.	Virksomhetsleder	2020-2029
Stimulere til aktivt språkvalg, kurs og veiledning i samisk språk og kultur.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Samhandling om sørsamisk kommunikasjon under krisesituasjoner. Informasjon skal både være på samisk og norsk.	Virksomhetsleder	2020-2029
Legge til rette for at den samiske befolkningen blir møtt med kulturkompetanse og kulturforståelse i møte med offentlig forvaltning	Virksomhetsleder Avdelingsleder	2020-2029
Samisk og norsk likestilles i klart-språk-plakaten.		2021-2026
Øke andelen samisktalende ansatte i kommunen.		
Tiltak	Ansvar	Tidsrom
Helhetlig strategi for rekruttering samisk språk og kultur i Røros kommune.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2021-2023
Rekruttere flere ansatte med samisk språk og kultur, og det må etableres virkemidler for å rekruttere og holde på fagpersonell med kompetanse i samisk språk og kultur.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Samisk språk- og kulturkompetanse må vektlegges ved tilsetting der det er aktuelt.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Kompetansehevingstiltak i samisk språk og kultur.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2029
Det avsettes årlige midler til 2 søkere fra Røros kommune som vil motta permisjon med lønn til sørsamisk språkkurs.	Rådmann Kommunalsjef	2021-2029
Styrke og øke kunnskapen om samisk språk, kultur og samfunnsliv		
Tiltak	Ansvar	Tidsrom
Kompetanseheving i samisk språk og kultur for kommunens ansatte.	Kommunalsjef Virksomhetsleder Avdelingsleder	2020-2026

EATNEMENAERPIE
/ VERDEN SARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

Tilrettelegge og skape flere samiske språk- og kulturarenaer.	Virksomhetsleder	2020-2026
Gi støtte til ulike samiskspråklige utviklingsprosjekter, og gi støtte til å etablere fora for aktiv og utviklende språkbruk.	Kommunalsjef Virksomhetsleder	2020-2026
Kompetansehevende utdanning i samisk språk og kultur.	Kommunalsjef	2020-2029
Arrangere og etablere tilbud i samisk språk- og kulturbaserte aktiviteter	Virksomhetsleder	2020-2029

HØRINGSUTKAST

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

9 REFERANSE:

Lover og forskrifter

<https://lovdata.no/>

Kulturplan 2017-2029:

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2017/06/Med-kultur-for-kultur-fullstendig-dokument.pdf>

Røros kulturskole – utviklingsplan for 2019-2029:

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2019/08/Plan-for-R%C3%B8ros-kulturskole-2019-2029-endelig.pdf>

Overgang fra barnehage til skole:

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2018/09/Samarbeidsplan-for-overgangen-fra-barnehage-til-skole.pdf>

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/300464-temahefte_om_samiske_barns_sprak_og_kultur.pdf

Næringsplan 2017-2029:

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2019/09/N%C3%A6ringsplan-2017-2029.pdf>

Sametingsmelding om samisk språk

[file:///C:/Users/robraid/Downloads/Sametingsmelding+om+samisk+spr%C3%A5k+\(2012\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/robraid/Downloads/Sametingsmelding+om+samisk+spr%C3%A5k+(2012)%20(1).pdf)

«Kommunikasjonsstrategien 2017-2021»

https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2020/02/Kommunikasjonsstrategi_-_vedtatt.pdf

kommuneplanens samfunnsdel 2016–2028

<https://roros.kommune.no/wp-content/uploads/2017/02/Kommuneplanens-samfunnsdel-2016-2028.pdf>

NOU 2016: 18 – Hjertespråket

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/>

Giellelutnjeme – Giellalåpptom – Giellalokten

[file:///C:/Users/robraid/Downloads/Sametinget%20Giellalokten%20Nor%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/robraid/Downloads/Sametinget%20Giellalokten%20Nor%20(6).pdf)

Regjeringen

<https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/samiske-sprak/samelovens-sprakregler-og-forvaltningsom/id633281/#Forvaltnings>

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

VEDLEGG TIL UTVIKLINGSPLAN FOR RØROS SOM DEL AV SAMISK FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SPRÅK OG KULTUR

10 RETTIGHETER OG PLIKTER

Samisk er et truet språk og derfor har myndighetene vedtatt lover som verner samisk språk og kultur. Samiske språk og kultur er beskyttet av blant annet ILO-konvensjon 169 og Norges grunnlov. Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur tar utgangspunkt i Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven). I tillegg stiller også barnehageloven, opplæringsloven, barnevernsloven, helse- og omsorgstjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og stedsnavnsloven krav til kommunen som samisk forvaltningsområde.

Regjeringen skal legge til rette for at samene skal kunne sikre og utvikle sitt språk og har det overordnede ansvaret for at nasjonale og internasjonale rettsregler for de samiske språkene blir fulgt opp. Sametinget forvalter midler til tospråklighet i kommune og fylkeskommune, og har ansvar for utvikling av de samiske språkene. Kommune, fylkeskommune og statlige etater i forvaltningsområdet har ansvar for gjennomføringen av samelovens språkregler. Bestemmelsene i samelovens språkkapittel er minimumskrav. Alle offentlige organ oppfordres til å ta hensyn til brukere av samiske språk, også utover lovens regler.

I Grunnlovens § 108 står det «*Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.*»

I praksis betyr det at statsmyndighetene er forpliktet til aktivt å legge til rette for samenes kulturutøvelse og at offentlige myndigheter som har oppgaver som berører samiske forhold, har et ansvar her. Grunnlovsparagrafen har betydning for samisk reindrift. Det skyldes at samisk språk og kultur er nært knyttet til reindriften. Samisk reindrift er definert som en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur.

Det fins også flere internasjonale konvensjoner angående minoriteter og urfolk som verner om samiske språk og kultur. ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater er ratifisert av Norge og gjelder for samene som urfolk. I FN-konvensjonen 1966 om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 heter det at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.

FNs erklæring for urfolks rettigheter fastsetter både individuelle og kollektive rettigheter for urfolk, samt rettigheter til kultur, identitet, språk, arbeid, helse, utdanning og andre tema.

Fylkesmannen er administrativt underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet, og er statens representant i fylket og med ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen. Fylkesmannen utfører forvaltningsoppgaver og er klage- og tilsynsorgan med oppdrag fra flere departement. Dersom et organ ikke følger bestemmelsene i samelovens språkregler, kan den som saken direkte gjelder klage på dette. Fylkesmannen er klageorgan for klager som gjelder kommunale eller fylkeskommunale organer.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

10.1 LOVGRUNNLAGET FOR SAMISK SPRÅK OG KULTUR

Røros kommunen som samisk forvaltningskommune har en viktig rolle for å etablere gode rammer for bevaring, styrking og utvikling av samisk språk og kultur. Samisk språk og kultur går hånd i hånd, hvor alle må være bevisst sitt ansvar. Lovgrunnlaget er ikke uttømmende, men gir kommunen muligheter til å skape gode vilkår for videreutvikling av samisk språk og kultur.

Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for språk og kultur tar utgangspunkt i [Lov om Sametinget og ande samiske rettsforhold \(sameloven\)](#). I tillegg stiller også barnehageloven, barnevernsloven, opplæringslova, helse- og omsorgstjenesteloven, pasient- og brukerrettighetsloven og stedsnavnsloven krav til kommunen som samisk forvaltningsområde.

Samelovens språkregler gir kommunens innbyggere individuelle språklige rettigheter i møte med offentlige organ. I det ligger at lover- og forskrift, kunngjøring og skjema skal oversettes til samisk, rett til svar på samisk, rett til å bli betjent på samisk ved helse- og sosialinstitusjoner, rett til individuelle kirkelige tjenester, retten til utdanningspermisjon og rett opplæring i samisk. For opplæring i og på samisk gjelder reglene i og i medhold av lov om grunnskolen og den videregående opplæringa ([opplæringslova](#)). Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK20s) innføres i Røros kommune høst 2020.

[Barnehageloven](#) sikrer samiske barn rett til samisk språk og kultur i barnehagen og regulerer kommunens ansvar for tilrettelegging av barnehagetilbudet. [Forskrift om rammeplan](#) gir retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver. Rammeplanens føringer for samiske barnehager gjelder tilsvarende for samiske avdelinger i andre barnehager.

Samiske pasienters rettigheter gir retten til å bruke samisk i kontakt med helse- og omsorgssektoren, retten likeverdig tjenestetilbud og samiske pasienter eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester reguleres gjennom sameloven § 3-5 *Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren*, [helse- og omsorgstjenesteloven](#), og [pasient- og brukerrettighetsloven](#)

[Lov om stadnamn](#) og samiske stedsnavn er regulert gjennom stadnavnlova med tilhørende forskrift. Formålet med loven er å ivareta stedsnavn som språklig kulturminne. Loven skal sikre at hensynet til samiske stedsnavn er i samsvar ned nasjonal og internasjonal lovgivning. Loven kommer til anvendelse når organ for stat, fylkeskommune og kommune skal fastsette stedsnavn eller skrivemåte av stedsnavn.

Andre lover som berøre samisk språk og kultur er reindriftsloven § 3 som henviser til folkeretten. Her framgår det at loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter.

I plan- og bygningsloven § 3-1 c) framgår det at planer skal sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Naturmangfoldloven har som formål å ivareta det økologiske, biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold slik at det gir grunnlag for også samisk kultur.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

10.2 Uttalelser om samisk språk

Når et språk blir brukt i mange ulike sammenhenger, blir det gitt synlig verdi på linje med andre språk. Slik synlig likeverdighet mellom språk er samtidig et uttrykk for likeverdighet mellom folk. (Sametingsmelding om samiske språk 2013, s. 6)

Det er nødvendig å ta et krafttak for å bevare og vitalisere samisk språk. Gïelelutnjeme/språkløftet NOU 2016: 18 – Vaajmoegïele/Hjertespråket er gode verktøy for kommunen i arbeidet med samisk språk og kultur.

Samisk språkutvalg var et norsk offentlig utvalg som ble opprettet av regjeringen 19. september 2014 etter initiativ fra Sametinget. 10. oktober 2016 presenterte utvalget sin rapport NOU 2016:18 – Hjertespråket. Tidligere samme år offentliggjorde utvalget en delrapport. Utvalgets mandat har vært å redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene, og vurdere hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk.

Vaajmoegïele/Hjertespråket fremmer mange tiltak og lovendringer som skal styrke og sikre fremtiden for de samiske språkene. Oppfølging av utredningen og gjennomføring av tiltakene er et viktig arbeid som Sametinget har jobbet med siden 2017, og som det fremdeles jobbes med.

Gïelelutnjeme/språkløftet – Sametingets strategier for samisk språk ble vedtatt av Sametinget desember 2018. Arbeidet med oppstart og gjennomføring av tiltak i Gïelelutnjeme startet i 2019, og vil fortsette i flere år framover. Strategien er Sametingets helhetlige oppfølging av NOU2016:18 Hjertespråket.

Gïelelutnjeme består både av forslag til tiltak hentet fra Vaajmoegïele/Hjertespråket, samt tiltak som naturlig hører sammen med forslagene i Hjertespråket. Gïelelutnjeme er en langsiktig språksatsning, den er sektorivergripende og berører alle samfunnsområder. Målet med strategiene er at samiske og norsk språk skal være likestilte og likeverdige språk i samfunnet. Visjonen er at samiske språk er naturlige, samfunnsbærende og levende språk.

11 SAMISK SPRÅK OG KULTUR I PLANVERKET FOR RØROS KOMMUNE.

Røros kommune skal arbeide for en felles god framtid for alle innbyggere i kommunen. Kommunen skal legge forholdene til rette for å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk og kultur. Det er bl.a. en målsetting at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. Røros kommune har stort ansvar som samisk forvaltningskommune. Samisk språk og kultur må derfor på sikt implementeres i kommende- og reviderte planverk for kommunen. Andre planer som ikke faller innenfor språk og kultur, men vil peke mot andre samiske forhold vil imidlertid kunne være en tydelig oppgave å implementere i utviklingsplan i fremtiden.

Røros kommunes Temaplan for næring (2017 - 2029) er en strategisk plan som skal peke ut en retning for kommunens næringsarbeid i planperioden og sier hvilke prioriteringer som er gjort for en bærekraftig næringsutvikling i kommunen. Temaplan for næring omhandler også hvordan Røros sitt fortrinn som kulturkommune i sterkere grad også kan skape

næringsutvikling. Røros kommune har bl.a. som mål å legge til rette for flere næringsdrivende, mer samarbeid og økt verdiskapning i næringsvirksomhet basert på kunst og kulturelle uttrykk. I temaplan for næring er samisk språk og kultur omtalt som et av kommunens strategier «*Røros kommune skal bidra til å synliggjøre og løfte fram kommunens kunst- og kultur-tilbydere, inklusive sørsamisk musikk, kultur og kunsthåndverk. Videre skal kommunen bidra til å synliggjøre store arrangements betydning for næringsutvikling og øvrig næringsliv.*»

Røros kommune vedtok nytt flaggreglement i mars 2020. Det skal flagges med statsflagg og samisk flagg der det er to flaggstenger. Om samisk og norsk flaggdag faller på samme dag, flagges det med norske flagg der hvor det bare finnes én flaggstang. Det samiske flagget prioriteres på samiske merkedager. Kommunedirektør kan i tillegg beslutte flagging med statsflagget og/ eller det samiske flagget ved spesielle anledninger. Dette kan være ved skolestart, dødsfall ved institusjon eller HDO bolig, dødsfall av arbeidstaker i tjeneste og andre spesielle anledninger som f.eks. besøk fra kongehuset.

Røros kommune er et tradisjonelt samisk bosettingsområde og den samiske kulturarven har en lang historie i området. Det finnes ulike typer kulturminner som kan knyttes til samisk bosetting i kommunen, deriblant samleplasser for rein, oppbevaringssteder og boplasser. Kulturminner defineres i kulturminneloven § 2 «*alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til*». Samiske kulturminner er fysiske vitnesbyrd om samisk tilstedeværelse. De er betydningsfulle i et identitets- og rettighetsperspektiv. Samiske kulturminner fram til 1917 er automatisk fredet. Innenfor verdensarven Røros bergstad og Circumferensen er det et stort behov for registrering kartlegging av samiske kulturminner, samt kunnskapsproduksjon om samisk historie. I samarbeid med Aajege og Bygningsvernsenteret er det tatt initiativ til å heve kompetansen innen samisk bygningsvern. Det planlegges også et registreringsprosjekt for samiske kulturminner innenfor Circumferensen.

Røros kommune arbeider med ny planstrategi 2020 - 2024. Planstrategien skal klargjøre hvilke planer som skal sette i gang med de neste fire årene for å skape den utviklingen kommunen ønsker. Nytt av er at planstrategien er at den også skal være i tråd med FN's verdensplan - og bærekraftsmålene. De skal veiledende mot en verden som balanserer økonomiske, miljømessige og sosiale behov. Det er også en bevisstgjøringsprosess for innvirkningen handlingene våre har utover kommunegrensen. Utviklingsplan for Røros som del av samisk forvaltningsområde for samisk språk og kultur vil være et viktig i arbeidet med kommunens planstrategi 2020-2024. Utviklingsplanen inneholder lovpålagt oppgaver som samisk forvaltningsområde og er sterkt fremtredende i nasjonale forventninger.

Språk utvikles og vedlikeholdes i kommunikasjon og samhandling, og ved å bli brukt. Mangel på ferdighet i å skrive samisk og mangel på samisk terminologi gjør at bruk av norsk oppfattes som mest hensiktsmessig. For å bygge opp språket er det derfor viktig å stadig utvide områder hvor språket er nødvendig og nyttig for kommunikasjonen både i dagliglivet, i arbeidssammenheng og i møte med det offentlige. Dette krever et større bevissthetsnivå for bruk av samiske språk.

Kommunikasjonsstrategien for Røros kommune gjelder for alle som kommuniserer og informerer innad i, og på vegne av Røros kommune. Kommunen som tjenesteleverandør, kommunens samfunnsoppdrag og kommunens egne målsetninger avhenger av god dialog internt og med alle fastboende, tilflyttende og tilreisende. For å få til det må vi skape forståelse for hverandre, og betydningen alle har for helheten i tjenestetilbudet. Med en god

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

kommunikasjonskultur skaper vi rom for utvikling. Kommunestrategien skal klargjøre roller, forventninger og satsingsområder i kommunens interne og eksterne kommunikasjon for perioden 2017 – 2021.

Av sameloven § 1-5 fremgår det at norsk og samisk er likestilte språk. Det er derfor vesentlig at all offentlig informasjon er på norsk og samisk. Likeverdig informasjon på norsk og samisk er et langsiktig tiltak, men Røros kommune er imidlertid i gang med å lage rutiner for å sikre likeverdig tilgang til informasjon fra kommunen.

Røros kommune kommuniserer i en rekke kanaler og kommunens nettside er definert som kommunens viktigste informasjonskanal eksternt og internt. Samisk språk på nettsidene vil være et sentralt tiltak. Det samiske innholdet omfatter digitale tjenester som chat, chatrobot, Min side m.m. Et likeverdig språktilbud er et arbeid som vil gradvis gå over flere år. For at samisk språk skal utvikles må det være synlig og brukes i offentlig forvaltning og sammenhenger. Oversetting av dokumenter og informasjon er et tiltak som vil bidra til bevaring og utvikling av språket, men krever imidlertid ressurser og bruk av samisk fagterminologi.

Innbyggerdialog og brukermedvirkning er sentrale elementer i utviklingen av Røros mot å bli et samskapende sted der innbyggere og brukere får en annen rolle (Utviklingsstrategi 2 2018-2020). Røros kommune vedtok i 2019 Strategi for innbyggerdialog. Hensikten med strategien er å styrke og strukturere arbeidet med innbyggerdialogen i arbeidet mot samskapskommunen og øke tilliten mellom folkevalgte/kommune og innbyggere. Det kan oppsummeres slik:

1. Egenverdi: Skape større engasjement blant innbyggerne
2. Bedre kvaliteten på avgjørelsene. Øke kvaliteten ved å få inn flere perspektiv og syn på sakene.
3. Innovasjon og samskaping satt i system for bedre utnyttelse av ressurser. Felles ansvar og mulighet for påvirkning av utviklingen av lokalsamfunnet.

Det er essensielt i utarbeidingen av nye og i rullering av eldre planer blir vurdert i innbyggerdialog.

12 SAMARBEID

12.1 Grenseoverskridende samarbeid

Samiskspråk- og kultur er grenseoverskridende. For Rørossamisk område kan det være like naturlig å samarbeide med Härjedalen kommune som ligger mye nærmere geografisk enn andre forvaltningskommuner i sørsamisk område. Røros kommune bør videreutvikle dagens samhandling og prosjekter med nærliggende kommuner som gagnar arbeidet med samiske spørsmål for hele regionen på tvers av grensene.

12.2 Aajege – Saemien giele jih maahtoejarnge

Aajege – Saemien giele jih maahtoejarnge på Røros er et av til sammen 14 språksentra i Norge. Aajege har som en av målsetningene å revitalisere, bevare og styrke et sterkt truet sørsamisk språk. I målsetningen ligger også å støtte og styrke den sørsamiske kulturen og de samiske næringene. Dette skjer gjennom opplæring, kompetansehevede tiltak og

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien Vuelie
Pulsen i fjellet

informasjon. Gjennom disse aktivitetene og det daglige arbeidet har Aajege blitt en nettverksbyggende institusjon innenfor egen region, men også i det sørsamiske området. Målgrupper for virksomheten er den samiske befolkningen i regionen, men også de statlige, fylkeskommunale og kommunale virksomheter i Rørosområdet, samt den øvrige befolkningen.

Aajege har et regionalt ansvarsområde, og det primære nedslagsfeltet ligger innenfor området vest for riksgrensen i trekanten Meråker – Trollheimen – Engerdal. Tradisjonelt sett kalles dette området for det Rørossamiske området. Samer som bor utenfor dette området, men som har tilknytning til regionen, betjenes også av institusjonen. Aajege eies av Trøndelag Fylkeskommune, Hedmark Fylkeskommune og Røros kommune. Sentret drives ut fra en grunnfinansiering gitt av eierne og Sametinget. I tillegg kommer inntjening gjennom salg av tjenester, undervisning og eksterne prosjekter. Sentret har personell som har pedagogisk og sørsamisk språklig kompetanse og innehar lang erfaring i gjennomføring av relevante språkprosjekter. Røros kommune representert også på administrativt nivå i Aajege's styringsorganisering.

Samisk språk- og kulturkompetanse skal være en naturlig del av alle kommunale tjenester. Aajege har en rådgivende funksjon og har vært vesentlig i etableringsfasen for Røros som samisk forvaltningskommune. Både med tanke på kulturforståelse og samisk språk, men også som videreformidler av kontakter innen ulike samiske fagfelt.

Det er et stort behov for å øke den samiske språk- og kulturkunnskapen innenfor ulike offentlige sektorer og organisasjoner i regionen som befatter seg med samiske brukere og det samiske samfunnet. Aajege har ved flere anledninger bidratt til undervisning i samisk kultur og historie i Røros grunnskole. Røros kommune har som intensjon å videreføre tiltaket til både grunnskole, folkevalgte i kommunestyret og ansatte i kommunen.

Aajege og Røros kommune ser svært positivt på å videreføre og utvikle samarbeidet, med et felles mål om å legge til rette for at samisk språk- og kultur skal få likestilte forutsetninger. Det er generelt begrensede sørsamiske fagressurser innenfor alle offentlige tjenester. Derfor vil samarbeid mellom ulike institusjoner bli avgjørende for å kunne nyttiggjøre seg av sørsamiske fagressurser på best mulig måte, til beste for det samiske samfunnet. Det er imidlertid også vesentlig at man i samarbeid legger til rette for at man i framtiden får økt antallet samiske fagfolk innenfor en rekke fagfelt, spesielt med tanke på samiske språk – og kulturopplæringa for barnehage, grunnskolen og videregående skole. Sentralt i dette vil være en samordnet stimulering til utdanning og videreutdanning av samiske fagfolk. Det er imidlertid vesentlig å presisere at samisk språk og kultur ikke må betraktes som separate enheter, men heller sammenvevd i hverandre. Samisk språk er grunnleggende avhengig av kultur, samtidig som språket er en naturlig del av de fleste samiske kulturfelt. Denne felles forståelsen er avgjørende for samarbeidet mellom Aajege og Røros kommune.

12.3 Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus (SANKS).

SANKS er underlag Helse Nord og Sámi klinihkka, og er en del av spesialisthelsetjenesten for psykisk helsevern og rus. SANKS har kontorsted på Røros og tilhører nasjonalt team avd. Røros.

SANKS Røros tilbyr kulturtilpasset behandling som utredning og behandling for den samiske befolkningen poliklinisk, samisk barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUP) og Samisk

voksenpsykiatrisk poliklinikk. Pasienter kan også etter eget behov og ønske bli henvist til SANKS Finnmark; Samisk BUP, Samisk Familieavdeling, Samisk Ungdomsavdeling, samisk voksenpsykiatrisk poliklinikk, samisk tverrfaglig spesialisert rusbehandling og samisk Døgnerhet. SANKS Røros underviser og veileder i samisk kulturforståelse og behandling, og kan tilrettelegge og tilby kommuner bl.a. samtalegrupper, familierapi, kriseteam, og i samarbeid med Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, region Midt (RVTS) snakke med barn i vanskelige situasjoner.

Røros kommune ønsker å legge til rette for et formelt samarbeid med SANKS Røros slik at den samiske befolkningen kan få et tilpasset tilbud ut ifra eget behov og ønske, og ansatte i Røros kommune kan få tilrettelagt kompetanseheving og veiledning fra SANKS.

12.4 Sørsamisk helsenettverk/Åarjelsaemien healsoeviermie

Sørsamisk helsenettverk er et nettverk av samisk helsepersonell, som jobber for likeverdige helsetjenester til samisk befolkning i sørsamisk område. Styret er bredt sammensatt med ulikt helsepersonell fra både primær- og spesialisthelsetjenesten, i Norge og Sverige. Hovedmålet til Sørsamisk helsenettverk er å jobbe frem likeverdige helsetjenester til samisk befolkning gjennom kunnskapsformidling, prosjektarbeid, forskning og klinisk arbeid.

Sørsamisk helsenettverk ønsker å være en ressurs innen samiske helsespørsmål og har et ønske om å jobbe lokalt og bidra nasjonalt og internasjonalt. Arbeidet til helsenettverket er nevnt i ny nasjonal helse og sykehusplan og vedtatt som et satsingsområde på Sametinget.

12.5 Rørosmuseet

Rørosmuseet en del av Museene i Sør-Trøndelag AS, MiST. Eiendommer og samlinger eies av stiftelsen Rørosmuseet. Rørosmuseets faglige ansvarsområder er bergverkshistorie, bygningsvern, sørsamisk kulturhistorie, naturhistorie og Verdensarven Røros bergstad og Circumferensen. Rørosmuseet har helt siden 1950-tallet arbeidet med sørsamisk kulturhistorie. Rørosmuseet bidrar til at det samiske perspektivet ivaretas i arbeidet med å framskaffe ny kunnskap om og i formidlingen av regionen.

12.6 Reindriftsforvaltningen

Reindriftsforvaltning avd. Røros ligger under fylkesmann og er statens representant i fylket og har ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen. Fylkesmannen er dessuten et viktig bindeledd mellom kommunene og sentrale myndigheter. Reindriftsforvaltningens arbeidsoppgaver omfatter ressurs- og arealforvaltning, tilskuddsforvaltning og reindriftsbasert næringsutvikling.

12.7 Nord universitet

Nord universitet har et nasjonalt ansvar for lule- og sørsamisk høyere utdanning. I 2018 startet universitet en sør- og lulesamisk grunnskolelærerutdanningen, og også en arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning med samisk profil står på trappene. Det er i tillegg mulig å ta årsstudier i sørsamisk ved Nord. Forskere ved Nord universitet arbeider med prosjekter innenfor lulesamisk og sørsamisk språk, utdanning, historie og samfunnsliv.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

*Vaerien
Vuelie* *Pulsen
i fjellet*

12.8 Trøndelag fylkeskommune

Trøndelag utgjør den største delen av det sørsamiske området som strekker seg fra Helgeland i nord og til Engerdal i sør. Fylkeskommunen har nå en forsterket rolle som samfunnsutvikler. Det betyr blant annet at fylkeskommunen får et enda større ansvar for å utvikle, styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Fylkeskommunen sitt arbeid prioriteres ut fra forpliktelsene gitt i avtalen med Sametinget som ble inngått 13.12.2018. Håndtering av kommuneoverskridende utfordringer er et samfunnsansvar gitt til fylkeskommunen, samhandling i sørsamisk område er høyst kommuneoverskridende.

Trøndelag fylkeskommune samhandler med Sametinget, Tospråkkommunene og Språksentrene i sørsamisk område med å utvikle et framtidssdokument for sørsamisk språk og kultur. Formålet med samarbeidet er å oppnå ei samhandling som bidrar til å levere gode kvalitative språktjenester på en god og effektiv måte. Arbeidet startet høst 2019 og skal i løpet av høsten 2020 ha utviklet et dokument som beskriver hvordan partene på en best mulig måte samhandler for å skape et godt utgangspunkt i de ressursene som er tilgjengelig innenfor sørsamisk språk og kultur i regionen.

12.8.1 Tröndelagen Saemien Raerie/Samisk Råd i Trøndelag

Tröndelagen Saemien Raerie/Samisk Råd i Trøndelag er et rådgivende organ for Trøndelag fylkeskommune i saker som berører samiske forhold i fylket.

De som deltar på møtet er representanter for samiske organisasjoner, politisk ledelse, fylkesmannen i Trøndelag og observatører fra universitetene NTNU og NORD, språksentrene og tilgrensende fylkeskommuner/kommuner med ansvar for samisk.

EATNEMENAERPIE
/ VERDENSARV

INDUSTRIJE
/ INDUSTRI

KULTUVRE
/ KULTUR

Vaerien *Pulsen*
Vuelie *i fjellet*